

Politicile eronate ne scumpesc viața

Iunie 2022

STUDIU REALIZAT DE:

CHRISTIAN NĂSULEA

RADU NECHITA

DIANA FLORENTINA NĂSULEA

Despre autori

Studiul „**Politicile eronate ne scumpesc viața**”, realizat de Christian Năsulea, Radu Nechita și Diana Năsulea, Drd. ASE București, în cadrul Institutului European pentru Studii Economice (ies-europe.ro), pe baza analizei calitative a unor informații din baze de date ale Eurostat, OECD, Banca Mondială și INS, face parte dintr-o cercetare pan-europeană coordonată de Epicenter Network (epicenternetwork.eu). IES-Europe este o organizație non-guvernamentală fondată în 1989, ale cărei principale activități sunt legate de educația economică și de promovarea principiilor liberalismului clasic în politicile publice și în societate în general. Epicenter este o rețea independentă de organizații non-guvernamentale ce își propune să ofere informații în dezbaterile publice pe marginea politicilor publice ale Uniunii Europene și să promoveze principiile unei societăți libere bazându-se pe expertiza economică a membrilor săi.

Conf. univ. **Radu Nechita** predă Microeconomie, Integrare Economică Europeană, Globalizare și Dezvoltare la Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (Departamentul de Studii Europene). Este preocupat de factorii instituționali ai dezvoltării, cu accent pe reglementări, politici monetare și fiscale. Promovează educația economică, iar din 2003, organizează pentru studenții din Cluj-Napoca Seminarul „Friedrich von Hayek”, o serie extracurriculară săptămânală de conferințe interactive.

Christian Năsulea predă Economie la Departamentul de Relații Internaționale și Istorie Universală din cadrul Facultății de Istorie a Universității din București. Este director executiv al IES-Europe și cercetător afiliat al Institutului de Cercetare în Probleme Economice și Fiscale. Domeniile sale de interes includ politicile publice și stimulii pentru dezvoltare economică, negocierea politică și comercială în relațiile internaționale, economia comportamentală și procesele de decizie.

Diana Florentina Năsulea este licențiată în relații internaționale și studii europene, are un master în istoria și practica relațiilor internaționale și este doctorand la Departamentul de Economie și Politici Economice din cadrul Academiei de Studii Economice București. Teza sa se concentrează pe dezvoltarea economiei colaborative ca motor al creșterii economice în România și a politicilor publice care o influențează. Este Director de Programe al IES-Europe și cercetător afiliat al Institutului de Cercetare în Probleme Economice și Fiscale.

Politicile eronate ne scumpesc viața

Radu NECHITA, Christian NĂSULEA, Diana-Florentina NĂSULEA

Principala cauză a creșterii prețurilor este creșterea masei monetare de către sistemul monetar-bancar. Creșterea poate fi amplificată de catastrofe naturale sau politice, inclusiv de măsuri nepotrivite luate de guvern: creșteri de cheltuieli publice, impozite și taxe, reglementări care îngreunează producția și/sau reduc concurența dintre producători.

În ultimul an, cele mai mari creșteri de prețuri au avut loc la locuințe, combustibili și alimente. Fără o schimbare a politicilor care au provocat aceste creșteri de prețuri, ele vor continua și în viitorul apropiat.

1. Introducere

Economiștii fac distincția între cauzele monetare ale inflației (creșterea masei monetare de către Banca Centrală, în asociere cu băncile comerciale) și cauzele non-monetare.

Expansiunea monetară cauzată de băncile centrale se manifestă, cu un anumit decalaj în timp (de regula, între un an și jumătate și doi ani), într-o creștere a prețurilor bunurilor: mai mulți lei „aleargă” după aceeași cantitate de bunuri.

Această creștere a prețurilor are loc într-un ritm diferit de la un produs la altul, fiind influențată de o multitudine de factori: intensitatea concurenței între producători, posibilitățile de a spori producția, de a substitui unele bunurile cu altele etc.

Unul dintre factorii care influențează prețurile este intervenția guvernului prin impozite, subvenții și reglementări.

O eroare clasică este tentativa de a combate creșterea prețurilor prin blocarea lor (plafonarea lor) de către autorități. Măsurile de acest tip au avut dintotdeauna și peste tot aceleași efecte: „dispariția” produselor de pe piață și/sau raționalizarea lor, apariția pieței negre, a corupției, totul pe fondul reducerii și mai accentuate a ofertei bunurilor dorite de oameni.

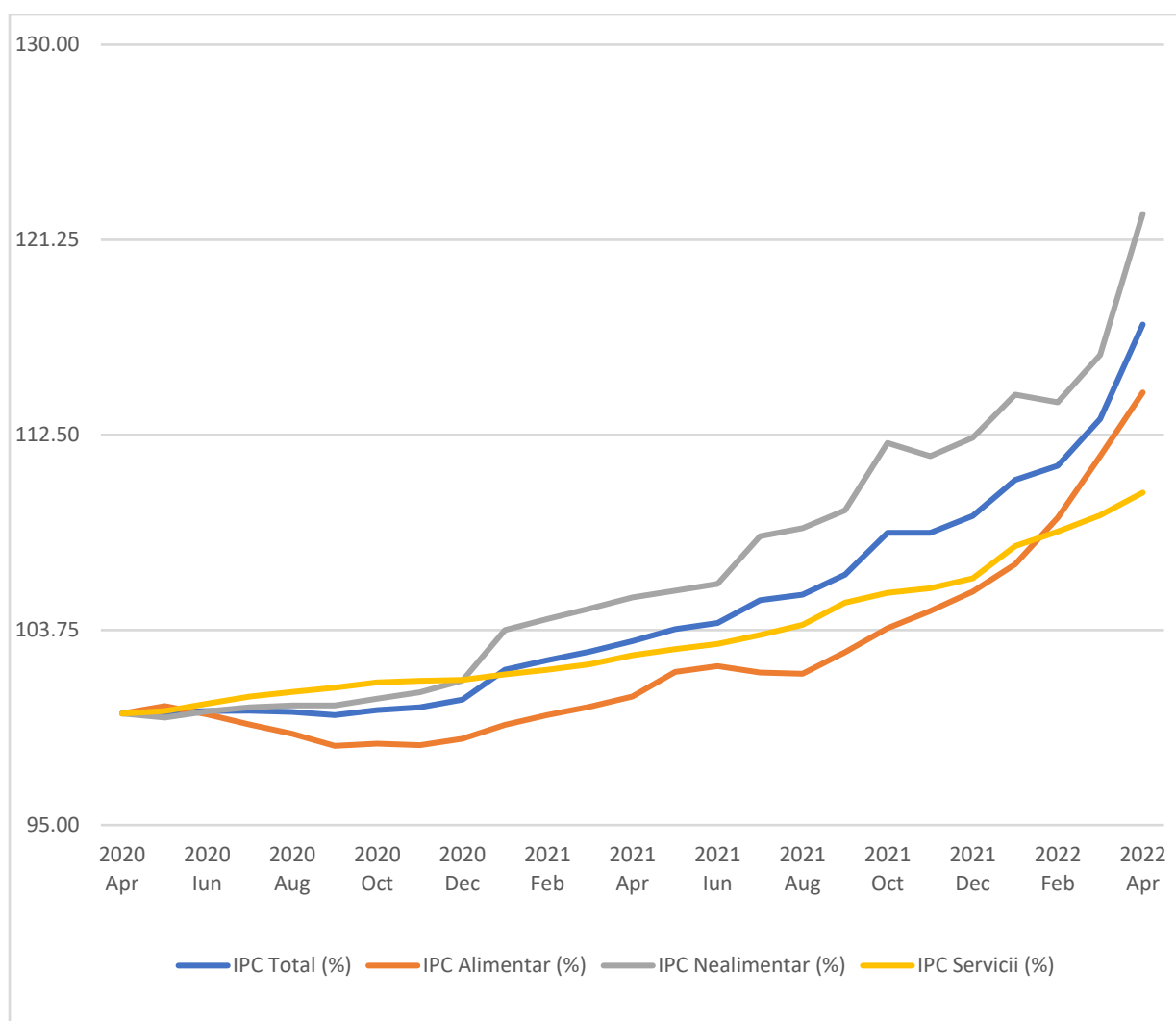
Pe scurt: oricât de gravă ar fi situația pe o piață, controlul prețurilor de către guvern o va agrava pe termen lung.

În cele ce urmează, vor fi analizate și alte cauze care pot conduce la creșteri ale prețurilor într-un ritm mai accelerat la unele produse decât la altele. Atenția noastră asupra acestora nu trebuie însă interpretată ca o ignorare sau minimizare a responsabilității autorităților politico-monetare în cauzarea creșterilor generalizate ale prețurilor.

2. Analiză de ansamblu

Între aprilie 2020 și aprilie 2022, perioadă care este asociată cu introducerea măsurilor pentru prevenirea/combaterăa efectelor COVID și a efectelor post-COVID, Indicele Prețurilor de Consum (IPC) Total a crescut în România cu 17,45%. IPC pentru produsele alimentare a crescut cu 14,40%. IPC nealimentar a înregistrat o creștere rapidă de 22,41% pe toată perioada, din care 6,33% doar în ultima lună. În schimb, IPC pentru servicii a cunoscut o rată de creștere de 9,91%, mai lentă decât toate celelalte.

Evoluția prețurilor bunurilor de consum, aprilie 2020-2022

Sursa: INS (2022). Indicele lunar al prețurilor de consum. <http://statistici.insse.ro/shop/?page=ipc1>

O privire mai detaliată asupra creșterilor de preț pe o perioadă de 12 luni¹, cu împărțirea economiei pe sectoare, dezvăluie că unele dintre acestea, de exemplu Locuințele^{2 3} și Energia⁴, sunt grav afectate, în timp ce altele, precum Comunicațiile, au înregistrat creșteri mult mai mici.

Variația prețurilor aprilie 2021-2022

Sector	Variația prețurilor (12 luni)
Alimente și băuturi non-alcoolice	+9,33%
Alcool și tutun	+6,61%
Îmbrăcăminte și încălțăminte	+3,75%
Locuințe	
- Apartamente în București	+18,30%
- Imobiliare în România	+22,30%
- Chirii	+3,51%
Energie	+15,95%
- Benzină în benzinării	+41,37%
- Motorină în benzinării	+ 58,30%
Transporturi	+15,06%
Telecomunicații	+1,63%
Sănătate	+3,30%
Educație	+5,24%
Recreere și cultură	+4,55%
Produse și servicii diverse	+7,19%

Sursa: INS (2022), Imobiliare.ro (2022), UNTRR (2022)

¹ INS (2022). Buletinul statistic de prețuri nr.2/2022. <https://insse.ro/cms/ro/content/buletinul-statistic-de-pre%C8%9Buri-nr2022> (Februarie 2022 comparat cu Februarie 2021)

² Imobiliare (2022). Indicele Imobiliare.ro. <https://www.imobiliare.ro/indicele-imobiliare-ro/bucuresti> (Aprilie 2022 comparat cu Aprilie 2021)

³ Imobiliare (2022). Indicele Imobiliare.ro. <https://www.imobiliare.ro/indicele-imobiliare-ro/> (Aprilie 2022 comparat cu Aprilie 2021)

⁴ UNTRR (2022). Evoluție preț motorină la pompă - 2020-2022. <https://www.untrr.ro/preț-motorina/evoluție-preț-motorina-la-pompa-2020-2022.html> (Aprilie 2022 comparat cu Aprilie 2021)

La momentul redactării acestui text (mai 2022), Institutul Național de Statistică nu publicase date referitoare la martie și aprilie 2022, deși aceste date ar fi în mod normal disponibile. Putem face cu ușurință câteva observații pe baza datelor de mai sus, dar următoarele două puncte sunt foarte importante:

- Acolo unde au fost disponibile date din alte surse pentru lunile martie și aprilie, creșterile de preț sunt mult mai mari. Când datele vor fi în cele din urmă publicate de Institutul Național de Statistică, foarte probabil vom vedea creșteri semnificative la nivel general.
- Creșterea costului de transport este corelată cu creșterea generală a costurilor cu energia. Judecând după creșterea mai accentuată a costului combustibilului, ne putem aștepta la o creștere mare a costului în transporturi în general. Deoarece transportul joacă un rol important în costul tuturor celorlalte bunuri, este rezonabil să ne așteptăm la creșteri mari ale prețurilor pentru și pentru celelalte produse.

3. Cele mai mari scumpiri

Cele mai mari scumpiri s-au înregistrat la locuințe (3.1), carburanți (3.2) și energie (3.3).

3.1. Locuințe

România are cea mai ridicată rată de deținere în proprietate a locuințelor, nu numai din Uniunea Europeană, ci chiar din lume: 96,1% în 2020. În UE, la polul opus se situează Germania, cu numai 50,4% ⁵, și Elveția, cu doar 41,6% ⁶.

Aceasta explică de ce ponderea chiriei în IPC este de doar 0,98%. Altfel spus, din punctul de vedere al unui chiriaș într-un oraș universitar, IPC este nereprezentativ. Se poate spune că IPC, ale cărui ponderi sunt calculate pe baza Anchetei bugetelor de familie ⁷, este nereprezentativ pentru chiriașul român pentru că el însuși este „nereprezentativ” pentru o „națiune de proprietari”.

Populația României se reduce ca urmare a emigrației masive și a unei natalități insuficiente pentru a compensa mortalitatea. La 1 ianuarie 2022, populația era cu 0,6% mai mică decât cu un an în urmă, continuând astfel tendința din ultimii ani. Ne-am putea aștepta deci la o

⁵ Statista (2022). Home ownership rate in selected European countries in 2019 and 2020, by country. <https://www.statista.com/statistics/246355/home-ownership-rate-in-europe/> and

⁶ Trading Economics (2022). Switzerland Home Ownership Rate. <https://tradingeconomics.com/switzerland/home-ownership-rate>

⁷ INS (2021). Coordinates of living standard in Romania. Population income and consumption, in 2020. <https://insse.ro/cms/ro/content/coordonate-ale-nivelului-de-trai-%C3%AEn-rom%C3%A2nia-veniturile-%C5%9Fi-consumul-popula%C5%A3iei-%C3%AEn-anul-2020>

scădere a cererii de locuințe, dar aceste așteptări sunt invalidate în anumite situații care rețin atenția presei destinate marelui public. Este vorba despre chiriile și prețurile locuințelor din unele centre universitare. Se întreține astfel ideea că piața imobiliară este „atipică” și că legile economice nu i se aplică, fiind nevoie de diferite intervenții ale autorităților. Pe lista aceasta figurează, desigur, controlul prețurilor, o politică a cărei ineficiență și nocivitate a fost dovedită și reconfirmată de-a lungul mileniilor.

Oamenii nu au nevoie de locuințe în general, ci de locuințe acolo unde doresc să-și trăiască viața, acolo unde își pot construi carierele și unde cred că le va fi mai bine copiilor lor. Astfel, chiar pe fondul prăbușirii demografice generale a României, există câteva zone care înregistrează un aflux migrator intern. Cele mai cunoscute sunt unele centre universitare, industriale și/sau turistice. Acolo are loc o creștere a cererii de locuințe la un ritm mai ridicat decât al ofertei, ceea ce se manifestă în creșteri de prețuri ale locuințelor și în creșteri ale chiriilor.

Contracarea acestor creșteri de prețuri poate fi făcută doar prin reducerea cererii sau prin creșterea ofertei de locuințe. Reducerea cererii ar putea fi obținută prin politici absurde, cum ar fi: închiderea universităților care atrag studenții din toată țara, alungarea investitorilor care oferă absolvenților locuri de muncă mai bine plătite decât în orașele de origine ale acestora, descurajarea turiștilor și/sau studenților străini etc. Evident, soluția rațională este creșterea ofertei de locuințe, ceea ce depinde în mare măsură de autoritățile locale, chiar și într-o țară atât de centralizată precum România.

Din păcate, acesta este unul din domeniile în care România se clasează cel mai rău în clasamentul internațional „Ease of Doing Business” realizat până în 2020 de Banca Mondială⁸. Astfel, din perspectiva ușurinței de face afaceri, România se situa pe locul 55 din 190 de țări și jurisdicții. Unul din cele 12 criterii luate în calcul la acest indicator este ușurința de a obține autorizațiile de construcție, iar aici România se situează pe locul 147 în lume.

Altfel spus, există 146 de țări în care eliberarea unei autorizații de construcție necesită mai puțin de 24 de proceduri, durează în medie mai puțin de 260 de zile, iar costul lor reprezintă mai puțin de 2% din valoarea construcției, cât reprezintă valorile medii pentru țara noastră.

Singurul aspect al ușurinței de a face afaceri unde România se situează chiar mai rău decât atât în ierarhia mondială este racordarea la electricitate. Țara noastră ocupă locul 157 în lume, deoarece autoritățile de reglementare au permis ca acest sector să fie pus la adăpostul unei concurențe efective și deci nepăsător la cerințele clienților potențiali. Astfel, față de România, doar în 33 de țări din lume este nevoie de mai mult de 9 proceduri, 174 de zile de așteptare și de un cost mai mare de 4 ori venitul mediu anual. Țări ca Angola sau Irak stau mai bine ca România din acest punct de vedere.

⁸ World Bank (2020). Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies. Washington, DC: World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32436> License: CC BY 3.0 IGO.

Desigur, se poate invoca și creșterea costurilor constructorilor, atât cu materialele cât și cu mâna de lucru. Cauzele au fost multiple și s-au succedat în timp: incertitudinile generate de măsurile de combatere a pandemiei, costurile directe generate de lockdown (închideri de firme producătoare de materiale de construcție) au fost urmate apoi de relansarea proiectelor imobiliare și lucrărilor publice pe măsura ridicării restricțiilor. La toate acestea s-au adăugat în ultimele luni incertitudinile cauzate de pregătirea și declanșarea invaziei Ucrainei și de perturbarea directă a fluxurilor de producție și lanțurilor de aprovizionare.

În termeni nominali, salariul mediu în construcții a crescut cu 11,54% (februarie 2022 față de februarie 2021). Salariul mediu din construcții este ușor mai redus decât salariul mediu pe economie, cu o slabă tendință de apropiere de această medie, de la 93% la 94% din salariul mediu în perioada februarie 2021-2022⁹.

Pseudo-soluția autorităților a fost scutirea angajaților din acest sector de plata contribuției de 3,5% din salariul brut la Pilonul II al sistemului de pensii, bazat pe capitalizare în conturi individuale. Altfel spus, au fost ajutați dezvoltatorii imobiliari să reducă salariul brut plătit angajaților fără a le reduce acum salariul net, dar cu prețul reducerii pensiei viitoare a acestora.

Toate acestea s-au produs, cum s-a menționat, pe fondul unor politici monetare și bugetare laxe. Creșterea prețurilor era inevitabilă, măsurile luate de autorități au fost ineficiente („scutirea” muncitorilor de a contribui la propria pensie este de-a dreptul nocivă), debirocratizarea și creșterea concurenței prin eliminarea barierelor artificiale au rămas în continuare doar declarații de intenție, fără impact practic semnificativ.

3.2. Carburanți

Taxele și accizele aplicate producției, distribuției și comercializării carburanților în România sunt responsabile pentru o parte însemnată a prețului plătit de consumatorii finali „la pompă”.

În 2022, acciza pentru benzina fără plumb este de 2458,10 lei / tonă, însemnând aproximativ 1,89 lei / litru, iar acciza pentru motorină este de 2052,89 lei / tonă, însemnând aproximativ 1,73 lei / litru¹⁰. Având în vedere că TVA de 19% se aplică inclusiv accizei, în situația în care produsele petroliere în sine ar fi gratuite – dacă prospectarea, extracția, rafinarea, transportul și distribuția acestora nu ar costa nimic – consumatorul român tot ar plăti la pompă în jur de 2,25 lei pentru un litru de benzină și 2,06 lei pentru un litru de motorină.

⁹ INS (2022). Lucrările de construcții în luna februarie 2022.

https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/indici_constr02r22.pdf

¹⁰ Ministerul Finanțelor (2022). Regim accize. <https://mfinante.gov.ro/domenii/fiscalitate/impozite-si-taxe/regim-accize>

În data de 25 aprilie 2022, benzina costa în România, în medie, 7,84 lei / litru în timp ce motorina costa în medie 8,72 lei / litru¹¹. Fără TVA și fără accize benzina ar fi costat 4,7 lei / litru iar motorina 5,6 lei / litru. Nu mai puțin de 39% din banii plătiți pentru benzină și 36% din banii plătiți pentru motorină merg către bugetul de stat în contul TVA și al accizelor.

Formula de calcul a accizelor, care este corelată cu cursul valutar, a făcut ca accizele pentru benzină și motorină să crească cu 3,6% în 2022 față de 2021. Cum prețul carburanților influențează prețurile tuturor produselor de pe piață, care trebuie să fie transportate pentru a fi vândute, orice creștere de preț a carburanților produce un efect de domino care duce la creșterea tuturor prețurilor de pe piață. Creșterile de preț generalizate duc la scăderea cursului de schimb care se folosește pentru calcularea valorii accizei. Avem astfel de-a face cu un cerc vicios care contribuie și mai mult la scumpirea produselor și serviciilor și la pierderea puterii de cumpărare a românilor.

3.3. Energie

Prețurile energiei au crescut în România pentru că au crescut în toată Europa în general, dar și pentru că România a adoptat politici greșite, precum legea plafonării și compensării. Este probabil ca această lege să fi determinat o creștere a prețurilor mult mai semnificativă decât cea pe care am fi înregistrat-o în absența ei.

Prețurile au crescut rapid în a doua jumătate a anului 2021 pentru consumatorii industriali, înaintea creșterii prețurilor pentru consumatorii casnici¹², ceea ce va continua să alimenteze inflația în cursul anului 2022 – cu efecte majore asupra buzunarelor consumatorilor, chiar mai mari decât facturile la energie în sine. Legile care au fost adoptate în România pentru plafonarea și compensarea prețurilor la energie au trecut prin mai multe forme, care au crescut incertitudinea, agravând astfel situația. În forma lor actuală și, posibil, finală¹³, regulile reușesc să limiteze costurile cu energia atât pentru consumatorii casnici, cât și pentru cei industriali, prin transferarea unei părți din cost la bugetul de stat. Totuși, aceasta arată că există o creștere generală mai mare a costurilor, deoarece a fost eliminată din sistem concurența care asigură că vânzătorii sunt motivați să vândă la cel mai bun preț posibil. Pentru a înrăutăți lucrurile, alocarea unor sume mari de bani de la bugetul de stat pentru a compensa costurile energiei face ca un buget echilibrat să fie și mai puțin probabil decât de obicei și îi determină pe politicieni să ia în considerare acțiuni care vor fi și mai dăunătoare economiei pe termen lung, cum ar fi întoarcerea la o impozitare progresivă a veniturilor persoanelor.

¹¹ Cargopedia. Prețurile carburanților în Europa <https://www.cargopedia.ro/preaturi-carburanti-europa>

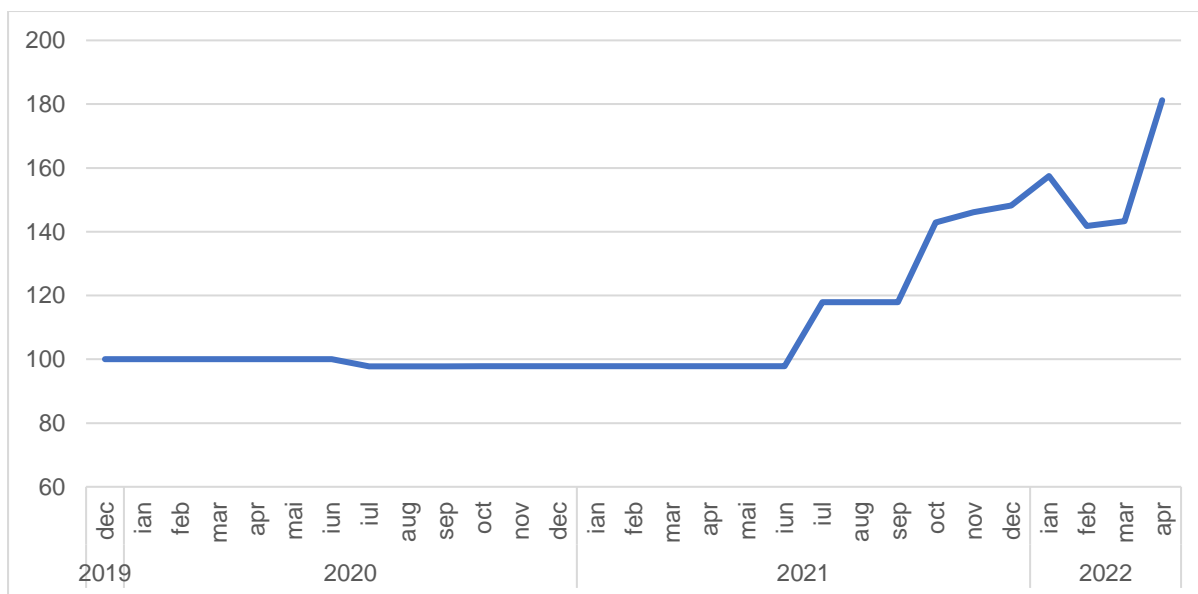
¹² Expert Forum (2022). Raport anual 2022. Energie și politică. Sau cine ne-a scumpit facturile la gaz, electricitate și funcționarea partidelor politice? <https://expertforum.ro/wp-content/uploads/2022/02/Raport-Anual-EFOR-2022.pdf>

¹³ Guvernul României (2022). Ordonanță de urgență nr. 27 din 18 martie 2022. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/252777>

În Europa, consumul de gaz a crescut semnificativ în prima jumătate a anului 2021, dar apoi s-a prăbușit din cauza prețurilor ridicate. Oriunde a fost posibil, în special în producția de energie electrică, producătorii europeni au revenit la utilizarea cărbunelui, rezultând o creștere rapidă a prețului certificatelor verzi pentru CO₂. Acest lucru i-a determinat pe mulți să considere modelul pieței energetice europene ca fiind principalul vinovat al creșterii prețurilor. Deși certificatele verzi adaugă costuri suplimentare anumitor tipuri de energie, întrucât prețurile și regulile pentru acestea au rămas aceleași, prețurile energiei electrice nu s-au majorat „din cauza certificatelor verzi”. Prețurile au crescut din cauza penuriei de gaz, adâncită de Gazprom în mod intenționat începând din vara anului 2021. Afirmatia că au existat speculații pe piața certificatelor și, prin urmare, costuri crescute ale certificatelor verzi pentru CO₂ s-a dovedit a fi o știre falsă¹⁴.

Prețurile gazelor naturale pentru consumatorii non-casnici au crescut cu aproape 80% de la începutul anului până în noiembrie 2021, în timp ce pentru consumatorii casnici acestea au rămas aproximativ aceleași. Consumul industrial este în scădere din vara lui 2021, ceea ce explică, parțial, de ce PIB-ul României a scăzut în trimestrul IV și inflația a crescut. Așadar, creșterile de preț la energie nu sunt cauzate de liberalizarea pieței energiei. Nu a existat o creștere a prețului după liberalizarea prețurilor gazelor pentru consumul casnic din vara anului 2020. Dimpotrivă, prețurile au scăzut cu circa 27% și au continuat să scadă până în vara lui 2021, când au început să crească peste tot în Europa.

Prețuri gaz metan pentru consumatori finali între decembrie 2019 și aprilie 2022.

Sursa: Glăvan, B. (2022). Pe baza Comunicatelor de presă ale INS <https://bit.ly/3Mraq6Z>

¹⁴ Expert Forum (2022). Raport anual 2022. Energie și politică. Sau cine ne-a scumpit facturile la gaz, electricitate și funcționarea partidelor politice? <https://expertforum.ro/wp-content/uploads/2022/02/Raport-Anual-EFOR-2022.pdf>

Prețurile energiei sunt afectate negativ și de întârzierea investițiilor în dezvoltarea de noi capacități de producție a energiei. Există mai multe cauze pentru aceasta, toate având de-a face cu diferite instituții ale Statului Român:

- Există fonduri UE disponibile României destinate în mod special acestui sector, prin Fondul de Modernizare al UE¹⁵, pe care însă Ministerul Energiei nu le-a accesat.
- Companiile energetice din România, la care Guvernul României este acționar, sunt obligate de către guvern să plătească până la 90% din profitul net aferent anului 2021 sub formă de dividende¹⁶.
- Legea offshore, pe care România fusese de acord să o schimbe încă din 2008, încă așteaptă să fie modificată la momentul redactării acestui articol.

Energia, în general, are un impact uriaș asupra competitivității economiei în ansamblu. Energia ieftină îi face pe producătorii locali mai competitivi pe piața mondială, în timp ce energia scumpă face pur și simplu ca anumite activități să fie complet impracticabile. Având în vedere implicarea semnificativă a guvernului român în sectorul energetic, atât prin politica fiscală ostilă, cât și prin deținerea unor participații importante în companiile din domeniul energiei, acesta este probabil sectorul prin intermediul căruia Statul Român are cel mai mare impact asupra creșterii costului vieții.

4. Impact asupra gospodăriilor cu venituri mici

Venitul mediu brut al gospodăriilor din România a fost de 6.055 lei / lună în trimestrul IV din 2021, însemnând 2.395 lei/persoană¹⁷.

Din acest venit românii vor investi, în medie, 0,3%, vor plăti 32,1% taxe, vor cheltui 60,6% pentru consum, și încă 7% pentru producție și alte cheltuieli. Procentul de 32,1% plătit sub formă de taxe nu include TVA, ceea ce înseamnă că până la 12,8% din cei 67,6% cât înseamnă cheltuielile totale ale unei gospodării ar putea reprezenta de fapt tot taxare, sub forma TVA, aducând povara fiscală totală a gospodăriei medii românești la 44,9%.

Datele Institutului Național de Statistică prezintă un tablou în care cel mai mare procent din cheltuielile medii ale gospodăriei (32,3%) este reprezentat de alimente și băuturi nealcoolice, iar al doilea cel mai mare procent (16,3%) este reprezentat de costurile locuinței, inclusiv încălzire, electricitate și apă curentă. Cu toate acestea, situația este cu totul diferită atunci

¹⁵ European Commission (2022). Modernisation Fund. https://ec.europa.eu/clima/eu-action/funding-climate-action/modernisation-fund_en

¹⁶ Guvernul României (2022). Ordonanță de urgență nr. 3 din 26 ianuarie 2022. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/251136>

¹⁷ INS (2022). Veniturile și cheltuielile gospodăriilor. https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/abf_tr4r21.pdf

când se analizează gospodăriile cu venituri mici. Pe baza datelor din același raport există 3 categorii de gospodării în care „capul de gospodărie” câștigă mai puțin decât media:

- pensionarii câștigă, în medie, 77,28% din venitul mediu pe persoană
- lucrătorii din sectorul agricol câștigă, în medie, 58,83% din venitul mediu
- persoanele fără loc de muncă trebuie să se descurce, în medie, cu doar 32,66% din venitul mediu

Persoanele cu venituri sub medie vor aloca, de regulă, un procent mai mare din cheltuieli pentru achiziționarea de alimente și băuturi nealcoolice (până la 42.4%¹⁸), dar vor aloca în general procente similare pentru acoperirea costurilor cu locuința (circa 16%¹⁸). Potrivit unui studiu din 2021 comandat de BCR¹⁹, românii vor acorda prioritate cheltuielilor cu sănătatea, hrana și locuința mai presus de orice.

Pe baza informațiilor de mai sus putem anticipa faptul că viitoarele creșteri ale prețurilor la alimente și creșterile deja vizibile ale prețurilor energiei și combustibililor vor avea un efect negativ asupra bunăstării românilor și asupra capacității acestora de a-și acoperi costul vieții. Rata ridicată a proprietății asupra locuințelor îi va salva pe mulți dintre românii cu venituri foarte mici de sărăcia extremă, însă aceștia se vor confrunta cu dificultăți semnificative în a-și procura chiar și strictul necesar.

5. Recomandări de politici publice și concluzii

#1 Simplificarea fiscalității. Având în vedere cele mai recente evoluții din România și intenția actualului guvern de a reintroduce un impozit progresiv pe venitul persoanelor fizice, recomandarea numărul unu pe partea de politici publice pe care trebuie să o facem este aceea de a simplifica lucrurile.

În teorie, România are o cotă fixă de impozitare a veniturilor. În practică, există deja un număr mare de excepții și deduceri pentru diferite categorii de lucrători și un număr tot mai mare de cote de impozitare diferite pentru veniturile realizate din alte surse decât salariile. Este deja destul de greu pentru unii concetățenii să își depună declarațiile fiscale completate corect. Introducerea unei scheme progresive de impozitare a veniturilor ar complica și mai mult lucrurile și ar duce foarte probabil la o scădere a sumelor nete încasate prin impozitarea pe venit.

Pentru a fi cât se poate de clar, nu sugerăm eliminarea reglementărilor existente care au ca efect impozitarea cu o cotă mai mică în anumite sectoare. Deși aceste reglementări de cele

¹⁸ INS (2022). Anuarul statistic al României. <https://insse.ro/cms/ro/tags/anuarul-statistic-al-romaniei>

¹⁹ BCR (2021). Studiu BCR: Doar 38% dintre români își urmăresc cheltuielile și le prioritizează corect. <https://www.bcr.ro/ro/presa/informatii-de-presa/2021/09/21/Studiu-BCR-Doar-38-procente-dintre-romani-isi-urmaresc-cheltuielile-si-le-prioritizeaza-corect>

mai multe ori complică lucrurile, ele sunt cu siguranță responsabile, parțial, pentru competitivitatea României în acele sectoare. Cazul dezvoltării industriei IT este unul dintre cele mai clare exemple ale acestei competitivități crescute. Dacă vizăm reintroducerea unei cotei de impozitare cu adevărat fixă, egală și universală, aceasta ar trebui egalată la cel mai scăzut nivel aplicat în oricare dintre sectoarele economiei românești.

Dezbaterea privind păstrarea sau eliminarea reglementărilor existente care au ca efect impozitarea cu o cotă mai mică în anumite sectoare nu poate fi tranșată aici. Deși aceste reglementări de cele mai multe ori complică lucrurile, ele sunt cu siguranță responsabile, parțial, pentru competitivitatea României în acele sectoare. Cazul dezvoltării industriei IT²⁰ este unul dintre cele mai clare exemple ale acestei competitivități crescute. Pe termen lung, o astfel de scutire este greu de justificat în fața opiniei publice pentru o profesie cu venituri semnificativ mai ridicate decât media. Posibilitatea unor astfel de scutiri este o invitație la costisitoare lupte politice între diverse grupuri de contribuabili, amplificând incertitudinile fiscale. Dacă vizăm reintroducerea unei cotei de impozitare cu adevărat fixă, egală și universală, aceasta ar trebui stabilită la cel mai scăzut nivel aplicat în oricare dintre sectoarele economiei românești.

#2 Menținerea facilităților fiscale pentru IMM. O altă mențiune importantă trebuie făcută referitor la impozitul pe veniturile din România pentru microîntreprinderi (3% impozit pe venituri pentru întreprinderile cu o cifră de afaceri mai mică de 1 milion EUR, sau 1% pentru microîntreprinderile cu cel puțin 1 angajat). Împreună cu impozitul de 5% pe dividende, acest impozit pe venituri oferă unul dintre cele mai atractive seturi de condiții fiscale pentru antreprenori din Uniunea Europeană. Posibilitatea dată companiilor de a opta, în anumite condiții²¹, dacă preferă să fie supuse impozitului pe profit de 16% sau impozitului pe venit, constituie un alt factor cheie pentru atractivitatea țării pe piața globală a investițiilor²². Și în acest caz, recomandarea este ca aceste facilități fiscale să fie cel puțin menținute și, dacă este posibil, să fie îmbunătățite pentru a face România și mai atractivă pentru investitori.

#3 Reducerea cheltuielilor bugetare și îmbunătățirea ratei de colectare a impozitelor existente. Pentru a lupta cu deficitul bugetar și pentru a avea un buget echilibrat, guvernul

²⁰ Asociația patronală a industriei de software și servicii (2021). Studiu privind impactul industriei de software și servicii IT în economia României. https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2022-02-9-25356644-0-anis-studiu-privind-impactul-industriei.pdf

²¹ Tabără, D. I. (2022). Schimbarea sistemului de impozitare de la micro la profit. Aspecte contabile și fiscale. <https://www.portalcontabilitate.ro/schimbarea-sistemului-de-impozitare-de-la-micro-la-profit-aspecte-contabile-si-fiscale-147952.htm>

²² MPR Partners (2022). Key aspects about investing in Romania. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=deb3e466-9a11-44d3-b752-2ddd0f2d86e0#:~:text=Romania%20has%20one%20of%20the,tax%20on%20dividends%20is%205%25.>

român ar trebui să urmărească reducerea cheltuielilor și îmbunătățirea ratei de colectare a impozitelor pentru impozitele care sunt deja în vigoare.

#4 Reducerea accizei la carburanți și a taxelor pe energie. Pe baza datelor prezentate în acest studiu, este clar că o reducere a accizei la carburanți și reducerea taxelor pe energie ar avea un efect net pozitiv asupra economiei românești. La anumite niveluri de reducere a impozitelor sau de eliminare a acestora, creșterea activității economice indusă de impozite mai mici, precum și alte mecanisme descrise de Curba Laffer²³, pot duce la o creștere a sumei totale colectate de stat prin intermediul taxelor.

#5 Reducerea poverii non-fiscale a legislației și a reglementărilor. Pe lângă recomandările de mai sus, ce vizează în special sistemul fiscal, România ar trebui să ia măsuri pentru a reduce povara non-fiscală a legislației și a reglementărilor. Acestea ar trebui să includă o reducere cantitativă a reglementărilor în general și îmbunătățirea stabilității cadrului legislativ. Deciziile nu trebuie luate peste noapte. Cetățenilor și companiilor trebuie să li se acorde timp suficient pentru a se pregăti înainte de intrarea în vigoare a oricăror noi reguli. Practic, simpla respectare a articolului 4 din Codul Fiscal²⁴ ar fi o îmbunătățire semnificativă față de situația curentă.

#6 Eliminarea sau reducerea blocajelor evidențiate de raportul Ease of Doing Business. Ar trebui abordate cu prioritate problemele evidențiate de indicatorii clasamentului pentru care România are scoruri foarte mici: obținerea permiselor de construcții (scor 58,4), conectarea la rețeaua de electricitate-(scor 53,7), rezolvarea insolvențelor (scor 59,1). În același timp trebuie păstrate sau îmbunătățite scorurile bune, acolo unde acestea există: facilitatea exporturilor (scor 100/100), pornirea unei afaceri (scor 87,7), facilitatea plății taxelor (scor 85,2)²⁵.

#7 Digitalizarea serviciilor. Digitalizarea serviciilor publice începută în timpul pandemiei de COVID-19 ar trebui continuată și ritmul acesteia trebuie accelerat. Există numeroase oportunități oferite de digitalizare ce pot ajuta la modernizarea instituțiilor statului, la creșterea eficienței acestora și la optimizarea utilizării resurselor. Digitalizarea ar putea duce la îmbunătățirea semnificativă a scorului pentru câțiva dintre indicatorii clasamentului Ease

²³ Laffer, A. B. (2004). The Laffer curve: Past, present, and future. Backgrounder, 1765(1), 1-16.

²⁴ Parlamentul României (2022). Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, ultima actualizare: Legea nr. 135/2022 https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_11022020.htm

²⁵ World Bank (2020). Doing Business 2020. Economy Profile - Romania.

<https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/r/romania/ROM.pdf>

of Doing Business menționați mai sus. România are la îndemână resursele și capitalul uman necesare pentru a deveni mult mai competitivă.

#8 Îmbunătățirea infrastructurii. România trebuie să își îmbunătățească infrastructura, în special infrastructura de transport, pentru a reduce costurile de transport crescând astfel competitivitatea producătorilor români pe piața globală. România trebuie să construiască autostrăzile mult așteptate și întârziate în mod repetat, și trebuie să întrețină mai bine rețelele rutiere și feroviare existente.

Un aspect specific al infrastructurii este legat de transportul energiei, în special gazele naturale și electricitatea. În cazul României, principalii operatori, Transgaz și, respectiv, Transelectrica, sunt companii de stat. Strategia de diversificare și interconectare este un element de sine stătător în strategia națională a României. Atingerea obiectivelor stabilite necesită o mai bună cooperare la nivel regional, al Uniunii Europene și la nivel internațional. Aceasta presupune un efort material susținut, alături de o strategie stabilă. Reactoarele 3 și 4 de la centrala nucleară de la Cernavodă vor fi gata cel mai devreme în 2030-2031, ultima schimbare semnificativă a partenerilor principali având loc în 2021.

#9 Consolidarea statului de drept. Statul de drept trebuie protejat și consolidat. Un stat de drept puternic oferă economiei și societății în general stabilitatea necesară, garantând respectarea și protecția drepturilor în egală măsură pentru toată lumea. Pentru a ne apropia de acest deziderat avem nevoie de legi și reguli clare. Atunci când regulile sunt clare și ușor de înțeles și aplicarea lor devine mai ușoară. O justiție independentă și imparțială este esențială pentru a asigura rezolvarea corectă, transparentă și rapidă a disputelor. Nu în ultimul rând, existența unor instituții care funcționează eficient permite cetățenilor și mediului de afaceri să contribuie mai bine la dezvoltarea societății.

#10 Predictibilitate. Cel mai realizabil obiectiv politic este asigurarea unui mediu de afaceri și de reglementare previzibil, deoarece acesta reprezintă o condiție pentru investitori în general, ce are o importanță și mai mare atunci când vine vorba de proiecte pe termen lung, precum cele din domeniul energetic. Adoptarea așa-numitei „legi offshore”, care a fost amânată și modificată semnificativ pe parcursul a 5 ani de discuții, a dus la blocarea exploatarea gazelor naturale din platoul continental al Mării Negre.

Infrastructura îmbunătățită, combinată cu un mediu legislativ previzibil și cu politici fiscale competitive, vor contribui mai mult la creșterea standardului de viață al oamenilor decât orice program de ajutor de stat.

Bibliografie

1. Asociația patronală a industriei de software și servicii (2021). Studiu privind impactul industriei de software și servicii IT în economia României.
https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2022-02-9-25356644-0-anis-studiu-privind-impactul-industriei.pdf
2. BCR (2021). Studiu BCR: Doar 38% dintre români își urmăresc cheltuielile și le prioritizează corect.
<https://www.bcr.ro/ro/presa/informatii-de-presa/2021/09/21/Studiu-BCR-Doar-38-procente-dintre-romani-isi-urmaresc-cheltuielile-si-le-prioritizeaza-corect>
3. Cargopedia. Prețurile carburanților în Europa
<https://www.cargopedia.ro/preturi-carburanti-europa>
4. European Commission (2022). Modernisation Fund.
https://ec.europa.eu/clima/eu-action/funding-climate-action/modernisation-fund_en
5. Expert Forum (2022). Raport anual 2022. Energie și politică. Sau cine ne-a scumpit facturile la gaz, electricitate și funcționarea partidelor politice?
<https://expertforum.ro/wp-content/uploads/2022/02/Raport-Anual-EFOR-2022.pdf>
6. Guvernul României (2022). Ordonanță de urgență nr. 3 din 26 ianuarie 2022.
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/251136>
7. Guvernul României (2022). Ordonanță de urgență nr. 27 din 18 martie 2022.
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/252777>
8. Imobiliare (2022). Indicele Imobiliare.ro.
<https://www.imobiliare.ro/indicele-imobiliare-ro/>
(Aprilie 2022 comparat cu Aprilie 2021)
9. Imobiliare (2022). Indicele Imobiliare.ro. București.
<https://www.imobiliare.ro/indicele-imobiliare-ro/bucuresti>
(Aprilie 2022 comparat cu Aprilie 2021)
10. INS (2021). Coordinates of living standard in Romania. Population income and consumption, in 2020.
<https://insse.ro/cms/ro/content/coordonate-ale-nivelului-de-trai-%C3%AEn-rom%C3%A2nia-veniturile-%C5%9Fi-consumul-popula%C5%A3iei-%C3%AEn-anul-2020>
11. INS (2022). Anuarul statistic al României.
<https://insse.ro/cms/ro/tags/anuarul-statistic-al-romaniei>

12. INS (2022). Buletinul statistic de prețuri nr.2/2022.
<https://insse.ro/cms/ro/content/buletinul-statistic-de-pre%C8%9Buri-nr22022>
(Februarie 2022 comparat cu Februarie 2021)
13. INS (2022). Lucrările de construcții în luna februarie 2022.
https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/indici_constr02r22.pdf
14. INS (2022). Veniturile și cheltuielile gospodăriilor.
https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/abf_tr4r21.pdf
15. Laffer, A. B. (2004). The Laffer curve: Past, present, and future. Backgrounder, 1765(1), 1-16.
16. Ministerul Finanțelor (2022). Regim accize.
<https://mfinante.gov.ro/domenii/fiscalitate/impozite-si-taxa/regim-accize>
17. MPR Partners (2022). Key aspects about investing in Romania.
<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=deb3e466-9a11-44d3-b752-2ddd0f2d86e0#:~:text=Romania%20has%20one%20of%20the,tax%20on%20dividen ds%20is%205%25.>
18. Parlamentul României (2022). Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, ultima actualizare: Legea nr. 135/2022
https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_11022020.htm
19. Statista (2022). Home ownership rate in selected European countries in 2019 and 2020, by country.
<https://www.statista.com/statistics/246355/home-ownership-rate-in-europe/>
20. Tabără, D. I. (2022). Schimbarea sistemului de impozitare de la micro la profit. Aspecte contabile si fiscale. <https://www.portalcontabilitate.ro/schimbarea-sistemului-de-impozitare-de-la-micro-la-profit-aspecte-contabile-si-fiscale-147952.htm>
21. Trading Economics (2022). Switzerland Home Ownership Rate.
<https://tradingeconomics.com/switzerland/home-ownership-rate>
22. UNTRR (2022). Evoluție preț motorină la pompă - 2020-2022.
<https://www.untrr.ro/preț-motorina/evolutie-pret-motorina-la-pompa-2020-2022.html> (Aprilie 2022 comparat cu Aprilie 2021)
23. World Bank (2020). Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies. Washington, DC: World Bank.
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32436> License: CC BY 3.0 IGO.
24. World Bank (2020). Doing Business 2020: Economy Profile - Romania.
<https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/r/romania/ROM.pdf>